

Wärtsilä nousee konehuoneesta komentosillalle

Veijo Kauppinen¹

Atte Palomäki (toim.).

Koneita ja ihmisiä. Wärtsilä-konsernin koettu historia 1969–2019.

Wärtsilä Oyj., 2018.

ISBN 978-952-68866-2-6

203 s.

Kirjan nimi on mukaelma John Steinbeckin romaanista *Hiiriä ja ihmisiä*. Esipuheessa taaksepäin katsomista perustellaan sillä, ettei ilman historiaa ja sen ymmärtämistä ei ole tulevaisuutta. ”Vanhalla” Wärtsilällä oli toimipisteitä hajallaan ympäri maan. Laivanrakennuksen kotipesät olivat Hietalahti sekä Aurajoen ranta ja konepajatoiminnan Sörnäisten Kone ja Silta. Nykyinen Wärtsilä on aivan muuta kuin 50 vuoden takainen. Muutoksesta kertovat 59 mukana ollutta autonkuljettajista konsernijohdajiin ja hallituksen jäseniin. Konsernin kääntäminen Wilhelm Wahlforssin, ”Vikkelä-Villen”, autoritäärisestä patruunajohtamisesta nykyaikaiseen tiimityöhön alkoi Tankmar Hornin myötä 1970-luvun lopulla jatkuen kiihtyvällä nopeudella nykypäiviin. Oma koukeronsa oli yritysmailman järjestelyistä johtunut Metran kausi. Perinteikäs Wärtsilä hyllytettiin, kunnes sille taas oli käyttöä.

Wärtsilän tuotevalikoima on yrityksen pitkän historian aikana ollut uskomattoman laaja käsittäen mm. laivoja, konepajatuotteita ja moottoreita, lukkoja, separaattoreita ja vessanpyytyjä. Konserniin on jo aiemmin, mutta varsinkin kirjan kattavana jaksena perustettu sekä liitetty useita yrityksiä. Monesta niistä on valittuihin toimialoihin keskityttäessä myös luovuttu. Kaatuihan Wärtsilä Meriteollisuus suuren kohun myötä konkurssiinkin. Rivien välistä paljastuu, että matkan varrella on toki ollut epäonnistumisia ja vääriä valintoja, joita ei kirjassa enemmälti avata. Myytiin mm. posliinit ja lukot, mistä saadut varat tukivat muiden alueiden kehittymistä. Ostolaidalla Sulzer oli kallis, mutta tarpeellinen hankinta.

Idänkauppa atomijäänsärkijöineen saa kirjassa huomattavan roolin. Wärtsilällä sanottiin olevan ”Moskovan paras sauna ja normaalit ruokajuomat”, mitä etenkin naapurin ”kuivalla kaudella” arvostettiin.

Wärtsilän tehtaat olivat etenkin Turussa lakkoherkkiä. 1960- ja 70-luvuilla lakkoiltiin paljon. Turun moottoritehtaan alasajo oli turkulaisille puskasta tullut kova pala, mistä enemmän Turun wärtsiläläisten laatimassa kirjassa *Energiaa* (2017).

Merkittäviä kehityksen virstanpylväitä ovat olleet Vaasassa konstruoitu moottori Wasa 32 ja oivallus merimoottoreilla voitavan tehdä sähköä myös kuivalla maalla. Monipoltto-moottorit toimivat nykyaikaisen auton tapaan välttäen tyhjäkäyntiä, sammuttaen tarvittaessa itsensä ja vaihtaen nopeasti energian lähdeä. Tärkeä oli myös arktisia olosuhteita simuloiva WARC koeallas, sittemmin Vuosaaren Aker Arctic Technology. Innovaatioihin kuuluu myös

¹ Kirjoittaja on Aalto-yliopiston konepajatekniikan emeritusprofessori. Kirjoittajan arvostelu teoksesta on aikaisemmin julkaistu Agricolan kirja-arvostelut -sarjassa: <https://agricolaverkko.fi/review/wartsila-kipuaa-konehuoneesta-komentosillalle/>

vuoden 1995 nesteytettyä kaasua käytävä LNG -moottori. Muutokset ajavat läpit ihmiset ja koko organisaation nenien on oltava suunnatut samaan suuntaan. Wärtsilä on kuulunut joustavan konepaja-automaation pioneerisoveltajiin. Digitalisaatio on työkalu, joka sovittaa palasia yhteen ja tuottaa dataa. Tulevaisuudessa asiakas ei ehkä maksakaan koneesta, vaan sen käytöstä.

Meneillään olevan muutoksen keskiöön on noussut ympäristö. Vuonna 1981 valmistunut Wärtsilän rakentama Finlandia ei ollut enää pelkkä autolautta, vaan siinä oli ensimmäinen jätteiden puhdistusjärjestelmä. Mereen ei heitetty enää mitään, kun aiemmin sinne menivät pahvit ja lasitkin. Wärtsilän tavoite on päästötön energian tuottaminen ja toimiminen puhtaana meren ajurina.

Wärtsilän historia ei ole ollut pelkkää myötämäkeä. Konserni on kokenut myös vakavia kriisejä. Kirja on rakenteestaan johtuen dokumentoiva kertomus, ei tieteellinen tutkimus. Se on aiempia historiikkejä täydentävä, yleistajuinen ja edeltävien viidenkymmenen vuoden läpivalaiseva kooste yrityksen vaiheissa mukana eläneiden kokemuksista. Ja myös kurkistus tulevaisuuden näkymiin, joiden osalta konsernijohtaja Jaakko Eskola painottaa strategioissa nykyisten päätoimialojen – merenkulun ja energian – pikemmin syventämistä kuin laajentamista. Globaali, joustava serviceverkosto eri muodoissaan on tärkeä nykytavoite.

Kirjaa voi suositella niin alaan perehtyneelle kuin yleisesti yritystaloudesta kiinnostuneille. Erityisen kiitoksen ansaitsee kirjan aikaikkunan kattava selkeä aikajana. Moitteen puolestaan henkilöhakemiston puuttuminen.

Wärtsilän historiaa

Ruukkien pohjalle rakentunut konepajateollisuus alkoi Suomessa 1800-luvun puolivälillä, jolloin sitä työllistivät rautateitä, siltoja ja kanavia rakentava valtio sekä koneellistuva maatalous. Venäjän laivasto oli suuri tilaaja, kuten myös maailmansodan syyttyjä sotatarvikkeiden tuotanto.

Wärtsilän alkuna oli vuonna 1834 Tohmajärven Wärtsilän kylän Nils Ludvig Arppen vuonna 1836 ostama saha, jotka siirtyivät Arppen perillisten vuonna 1898 perustamalle osakeyhtiölle, Wärtsilä Aktiebolag, sittemmin Ab Wärtsilä Oy:lle. Matkan varrella sekä konserniin hankittuja ja perustettuja tai muuten yhtymään tulleita että edelleen pois myytyjä yrityksiä on runsaasti.

Wärtsilä-yhtymä Oy syntyi Wärtsilän, Kone ja Sillan, Crichton Vulcanin, Hietalahden Sulkutelakka ja Konepajan sekä Kotkan konepajan yhteenliittymänä. Talvisodan alla siihen kuului konepaja-, telakka- ja metsäteollisuusyrityksiä sijaintipaikkoinaan Wärtsilä, Häme Koski, Kotka, Helsinki, Taalintehdas, Turku, Vaasa ja Pietarsaari. Kone- ja Sillan tontilla Helsingissä sijainnut konepaja siirrettiin vuonna 1970 Järvenpäähän, jossa se erikoistui paperikoneiden valmistukseen. Tampellan, Valmetin ja Wärtsilän välinen TVW-sopimus jakoi vastuut paperi- ja kartonkikoneiden valmistuksesta. Valmetin ja Wärtsilän telakat yhdistettiin vuonna 1987 Wärtsilä Meriteollisuudeksi, Samalla paperikoneiden tuotanto siirtyi Valmet Paperikoneet Oy:lle. Posliinitehdas Arabiasta Wärtsilä luopui vuonna 1990.

Telakkatoiminta päättyi konkurssiin vuonna 1989. Muut yritykset ovat jatkaneet sitä Turussa ja Helsingissä. Vaasan moottoritehdas rakentui Wärtsilän vuonna 1936 ostaman Onkilahden Konepajan tontille. Kutistunut emo-Wärtsilä ja Oy Lohja Ab sulautettiin vuonna 1990, jolloin syntyneen uuden yhtiön nimeksi tuli Metra Oy. Se karsi toimialojaan mm. luopumalla Wärtsilän lukitusteollisuudesta ja lasitehtaista.

Sotakorvausten onnistumisen taustalla oli ruotsalaisen esikuvan mukainen, Hellbornin korttijärjestelmäksi kutsuttu työnjärjestelytapa, joka kuitenkin usein ohjasi tekijöitään eikä päinvastoin. Suomessa juututtiin vanhentuneisiin toimintatapoihin ja yritysten kilpailukyky rapistui. Muutoksen tarve huomattiin silloisen Metalliteollisuuden keskusliiton johtavien alan yritysten, kuten Wärtsilän, edustajista koostuvassa teknisessä komiteassa.

Tietokoneavusteinen tuotesuunnittelu, CAD, oli tulossa, kuten myös suomalaiseen pienerävalmistukseen soveltuva, joustava tuotantoautomaatio, CAM. Japanilaisten esikuvien mukaista laadun korostamista, nopeaa tuotannon läpäisyä, tuotannon jakamista soluihin ja tuoteverstaisiin, juuri oikeaan aikaan valmistamista ja siitä kehitettyä lean-toimintaa alettiin määritetäisesti runnoa yrityksiin. Japanin tekniikoita ei sovellettu sellaisinaan, vaan suomalaisina versioina. Jälkiviisaudella voidaan todeta offensiivin olleen sekä välttämätön että onnistuneen. Aluksi hitaasti muutokseen taipunut Wärtsilä liittyi pian uusien tuotanto- ja ajattelutapojen soveltajiin.

Kirjallisuutta

Ekman, K., Finlands mekaniska industri genom hundra år. Suomen Konepajainsinööriyhdistyksen historiikissa 1917–1942 (Crichton & Co sekä Sandviks Skeppsdocka och Mekaniska Verkstad; Osberska Verkstaden sekä Maskin och Brobyggnads Aktiebolaget). 1942

Haavikko, P., Wärtsilä 1834–1994. WSOY 1984.

Herlin, N., Ruukin avain. 400 vuotta suomalaista metalli- ja elektroniikkateollisuutta. Teknologiateollisuus 2003.

Konserniin kuuluvilla yrityksillä on sekä eri tarkoituksiin suunnattuja julkaisuja pakinoista historiikkeihin. Kansalliskirjastostakin löytyy pienpainatteita. Yhtiöistä on myös kirjoitettu paikallisissa lehdissä. Ajankohtainen julkaisu on:

Tirkkonen, E., (toim.), Energiaa. Kaksi vuosisataa voimakonevalmistusta Auran rannoilla. Newprint 2017.

Myös Wärtsilään liittyvien konepajateollisuuden toimintapojen muutoksia kuvaava teos on:

Kauppinen, V., Konepajateknisiä pohdintoja. Suomalaisen konepajakulttuurin muutoksia 1960-luvulta 2000-luvulle 2009. <http://tkk.fi/Yksikot/Konepaja/tuotantotekniikka/julkaisut>